

Et Par Smaatræk til Sædernes og Culturens
Historie i Danmark, i det 16de Aarhundrede,

ved

P. B. Jacobsen,

Statsraad og Committeret i Rentesamneret.

1) En Tyvsag fra Helsingør 1563.

Det har ofte været Gienstand for Tvivl og Uvisshed, ligesom for Undersøgelse, om Forbrydelser og Misgjerninger vare lige saa hyppige i tidligere, mindre civiliserede Tidsaldere, som i vor Tid. Undersøgelsen maa altid blive meget vanskelig og miølig, fordi de statistiske Data, hvorpaa den skal bygges, og navnlig Forholdet imellem Folketallet og de begaaede Forbrydelses Mængde, som oftest reent mangle fra den ældre Tid. At Laster og Forbrydelser, endog betydelige, heller ikke vare fremmede for vore Forfædre, er noksom bekiøndt, og fremlyser saavel af enkelte Beretninger om indtrufne Tilfælde, som og af Lovenes Bestemmelser, der især i hine Tider maa antages ikkun siødent at have været givne, uden de vare fornødne til at kue en virkelig herskende Tilbøielighed til Misgjerninger. Det bør imidlertid bemærkes, at ligesom enhver Tidsalder af et vist Omfang har sin Charakter, saaledes ere heller ikke de herskende eller meest almindelige Forbrydelser de samme i enhver Tid, saalødt som i ethvert Land. Det var fornemmelig de voldsomme Forbrydelser, men dog ogsaa, som det lader til efter Lovenes Udførlighed om den Materie, Tyverier, tilligemed de besløjtede Ugierninger, samt Uosagtigheds Forseelser, der hyppigst bleve begaaede. Desuden er det bekiøndt nok, at saakaldet Trolddom og Hekkonst, eller

Forsøg paa at benytte den Ondes Magt til forskjellige Hensigters Opnaaelse, og deriblandt især til at skade Andre, netop efter Reformationen i det 16de og 17de Aarhundrede bleve hyppige, saavel i Danmark, som i flere andre Lande, f. Ex. i Sverrig, og Tydskland. Vor Kundskab til den ældre Tids Criminalvæsen i Danmark er imidlertid endnu høist ufuldstændig og lidet begrundet, og kan ikke andet end være det, da den hidtil kun har meget isolerede Data at støtte sig paa. Endeel Bidrag til en mere udbredt og bestemt Kundskab vilde kunne erholdes fra Ting- og Rets-Bøgerne, hvoraf adskillige ere tilbage selv fra den Tid, her nærmest er tænkt paa, nemlig det 16de Aarhundrede, og fornemmelig fra Frederik den Andens Regieringstid. Saaledes sees det til Ex. af de Helsingørske Protocoller, hvilke dog, skiondt i det Hele ret ordentlig forte, ikke kunne antages at indeholde Alt hvad der i den her omhandlede Henseende passerede, at der blot i denne By i de 12 Aar 1570—81, foretoges 3 Trolddoms-sager, og i hver af disse 1 Person dømedes til Baal og Brand (levende at brændes), hvilken Straf derpaa erequeredes. I de samme 12 Aar behandlede, foruden et Selvmord, 16 Drabs-sager; hvorhos det endnu erfares af senere, tilfældig Om-tale, under andre Sager m. m., at 3 andre Drab vare blevne begaaede i samme Tidsrum, uden at der er anført Noget derom i Protocollerne paa den Tid, Drabene udførtes: Noget som maa have havt sin Grund i nu ubekendte Omstændigheder, f. Ex. at Drabsmanden er flygtet strax efter Gierningen; hvis overhovedet ikke de berørte Udelabelser ere foraarsagede ved de Mangler ved Protocollernes Førelse, der ogsaa i nogle andre Henseender lade sig tilsyne. Af hine først ommeldte 16 Drabs-sager*), faldt 9 ud til Livsstraf, der ogsaa erequeredes; i de

---

*) Nogle af dem angik dog Drab, der bleve begaaede paa Skibe i Havnen eller i Nærheden. Derimod har jeg ikke medregnet Henrettelsen af Svovlere, der flere Gange (i 1571 endog 27 paa eengang) sendtes domfældte fra Kiøbenhavn, for at henrettes i Helsingør. (Sfr. Historisk Tidsskrift 5te Bind 1ste S. Side 128—129). Det kan endnu tilføies: at efter de til Beretningerne om Criminalvæsenet hørende statistiske Tabeller for 1828—1836 i Collegial-Tidenden Ingen synes

andre lode Vedkommende Forbryderne slippe med Bøder, eller Kongen benaadede dem. For de samme 12 Aar har jeg specielt excerperet 18 Sager betræffende legemlig Vold og Saar*), tildeels meget betydelige; og i en af disse, der tillige angik Klovri, blev en Person dømt til Døde og henrettet. Af Tyverier har jeg i de første 6 af de ommeldte Aar kun fundet 8 omtalte, derimod i 1576 — 81: 19. Flere ere vistnok, som man efter det for Anførte kan formode, begaaede, især i hine første 6 Aar, uden at være komne for Retten eller indførte i Protocollerne. Ogsaa i en af de ommeldte Tyvsager blev, saavidt man kan see, Dødsdom affagt og exequeret; og i en stor Deel af de andre, hvor det ikke stæte, var dette kun foraarsaget derved, at de Bestiaalne forud, efter Dommernes Spørgsmaal derom, erklærede sig tilfreds med en mindre Straf. Antallet af de Vossagtigheds-Tilfælde, jeg har optegnet mig for hine 12 Aar, er 29; men i flere af disse vare ikke saa Personer implicerede, og i et Tilfælde fra Aaret 1571 endog en Mængde under Et tiltalte. Efter det Anførte blev i de 12 Aar i Alt 14 Dødsdomme affagte og exequerede i Helsingør — et Antal, som bliver end mere mærkværdigt, naar man sammenligner det med de nyere Tider, og tillige overveier, at Folkemængden dengang var meget mindre end nu*). Maafee man kan antage, at

---

at være dømt for Drab i Helsingør i de nysnævnte 9 Aar; thi vel ommeldes i dem for 1832 et Fosterdød under Frederiksborg Amt; men det indtraf neppe i hin By. Formodentlig er ei heller senere, saalidt som en rum Tid før 1828, nogen Drabsdag der behandlet.

- *) Endeel af disse Sager bleve forligte; i langt flere Tilfælde er det isvrigt, efter al Sandsynlighed, slet ikke kommet til Rettergang.
- ***) I Anmærkningerne til Helsingørs Kammerregnskab for 1577 (Danske Magazin, 3. Række, 2. Bd.) har jeg Side 183—84 anført Antallet af de egentlige Skatteydere i bemeldte By for Aarene 1577, 1561—63 og 1565—87. I 1570 var Antallet 262, og steg derefter, især fra Aaret 1576 (320), til 1580 (404); hvorefter det i 1581—82 sank lidet, til 391 og 390, og derpaa igjen vedblev at stige. Ligefom imidlertid paa den ene Side de egentlige Borgeres Antal var mindre end Skatteydernes, (saaledes hørte til Ex. mange Enker som Næringsdrivende blandt de Skatteyndere; og endeel Maader at ernære sig og Familie paa, for Ex. som Arbeidsmand, vare ikke bundne til Borgerstab), saa sees man paa den anden Side ogsaa, at altid et større,

Helsingørs Beliggenhed og Besøget af de mange Fremmede og Søfarende gav særegen Anledning til adskillige af de ovenomhandlede Forbrydelser. Imidlertid bortfalder dog tildeels det Argument, som herfra kunde hentes, derved, at der i Randers, efter mine Excerpter af denne Riibstads Retssbøger for to Aar (1587 og 1588), bleve i det forstnævnte Aar 7 forskiellige Drabsfager behandlede og paadømte, og at der i 2 af disse blev affagt Dødsdom; i 3 andre idømt Fredløshed; medens kun 2, hvor Nødværge havde fundet Sted, bleve afgjorte ved Boder. For samme Aar har jeg specielt excerperet hvad der anføres om 14 Saar-Tilfælde; men der findes endeel flere. Dette Sidste gielder ogsaa, hvad Aaret 1588 angaaer, for hvilket jeg har udbraget noget nærmere om 18 Saar-Sager. I dette sidste Aar findes derimod ingen Drabsfager ommeldte, men derimod 3 Tyvssager, i hvilke 5 Personer bleve dømt til Livsstraf (4 til Galgen, og 1 Fruentimmer, paa Grund af hendes Kion, til Halsbugning); saa at altsaa i 2 Aar i det mindste 7 Personer dømtes fra Livet i Randers, og sandsynligviis undergif denne Straf. Det synes derefter, naar man tør slutte fra et saa kort Tidsrum's Data, som Criminal-Statistikens Resultater

undertiden langt større Antal Personer, end de Statteydende, betalte Præstepenge i Helsingør. Naar man til disse Antal føier Magistraten (omtrent 10), og flere andre Embedsmænd, navnlig ved Kirke og Skole, vil man faae et Facit ud af t. Ex. for 1570 af henved 320; 1576 henved 400; 1580 og 81 af 450 og 470 Huusfædre. Regne vi for hver af disse Familier i Giennemsnit 5 Individider, Familiefædrene selv iberegne, bliver Beløbet for bemeldte Aar omtrent 1600, 2000, 2450 og 2350. Men hertil maa endnu lægges Antallet af de saakaldte „Unge Karle“: yngre, uidentviis ugifte Mænd, der, uden egentlig at holde særskilt Huus, dog allerede drev Handel eller sliq Næringsvei for sig selv (s. D. Mag. l. c. Side 184—85) med deres „Drenge“ (Betiente), samt de ikke saa i Byen bosatte „Kongens Folk“, især Arbeidere ved Kronborg; og endelig et ikke ringe Tal Fremmede, som paa Grund af Handels-Forretninger, eller i andre Anliggender, en Tidlang opholdt sig i Staden. Herved vil Antallet af Indbyggerne i hiin Tid uden Tvivl forøges med adskillige Hundreder for hvert Aar, og saaledes maaskee stige til henimod 3000. I Aaret 1801 fandtes derimod 5282 Indbyggere i Helsingør; i 1831: 7122, og i 1840: 7645 Personer (12:1 Familier).

i det 16de Aarhundrede maatte falde endnu mere uheldige ud for Randers, end for Helsingør.

Et enkelt Bidrag til nærmere Oplysning om hiin Tids forbrøderste Tilboielighed vil man finde i den efterfølgende Sag, der er uddragen — i nyere Dansk — af den Helsingørste Tingbog for 1563. En saadan Tilboielighed maa formodes at have været vidt udbredt i et Tidrum, naar endog Børn have været grebne deraf; og under den her omhandlede Sag bleve ikke blot ei færre end 4 Drengebørn tiltalte for adskillige Tyverier; men det sees derhos, at endnu flere maa have gjort sig skyldige i lignende Forbrydelser paa samme Tid. Sagen afgiver derhos adskillige Bidrag til Oplysning om de Tidens Færd, og frembyder et anstueligt Exempel paa den særdeles betydelige Benaadningsret, som selv den underordnede Dørlighed, i Forbindelse med den Fornærmede, dengang kunde udøve.

Anno 1563 den 20 Dag Mai.

Da var nærværende paa Helsingørs Raadhuus en ung Karl ved Navn Masmus Nielsen, hjemme i Plegilt i Thiløb Sogn, som havde hidført og ladet fængelig indsatte 4 smaa Drengene ved Navn Anders Symensen og hans Broder Hans Symensen, fødte i Kiøbenhavn (hvis Moder hedder Doritte Symens og boer nu ved Gammeltorv), Masmus Nielsen, født i Aarhus, og Anders Jepsen født i Holmegaard i Hierm Herred i Hiemsted Sogn i Hærshøjsel i Jylland, hvilke samme havde om Nattetid indbrudt i hans Herberge og opbrudt hans Kiste og frastjaalet ham et Solbælte og nogle Penge; og idag lod han lede dem i Nette, at bestaae hvorledes var tilgaaet.

Samme Tid vare nærværende Borgemeesterne Henrik Monsen og Hans Povelsen; Anders Søren, Jacob Hansen, Masmus Hansen, Hans Nielsen, Morten Peersen, Jørgen Wiig, Raadmænd; Jens Jepsen Byfoged; Albrit Skræder, Mester Hans Barfkær, Hans Thening, Thorlaf Bagge, Frans Peersen, Mads Lauesen, Søren Clemidsen, Masmus Olsen Bager, med flere Borgere.

Item Anders Jepsen, født i Holmegaard etc. bekiendte, at han og hans Staldbroder Masmus Nielsen, født i Aarhus, vare gangne fra Kiøbenhavn og til Frederiksborg. Saa kom de i Færd

med 2 andre Dreng (hvilk han sagde at have været hudstregne i Kbhvn.). Dem kunde de ikke worde af med igien; og det var Anders og Hans Symensen. De fulgtes ad saalænge til de kom til Nasmus's i Megilt; der sagde Anders Jepsen, at Anders Symensen tog en Vognkæp og vristede Døren op med; siden tog han en bred Dre og vristede Kisten op med, og tog derudaf et Sølvbelte; det vilde han saae sin Broder Hans Symensen at bære, og Hans vilde ikke bære det; Da slog Anders Symensen ham, vilde node ham dertil, og stak det i hans Barm. Sagde og Anders Jepsen, at han var samme Tid i en anden Gaard ders hos; der stjal han af en Drengs Pung 9 ß ; Drengen laae og sov, og Pungen laae under hans Hoved; siden kastede Anders Pungen i Gaarden.

Item bekiendte han, at han stjal 2 R 6 ß hos Søren's i Thorum.

Item en anden Dreng Nasmus Nielsen født i Karhuus bekiendte, at Anders Symensen opbrød Døren og Kisten og tog Beltet derudaf, som forekrevet staaer; og sagde Nasmus, at Anders Symensen kom til ham og Anders Jepsen og havde 4 R Dansk i en „Blegre“, som han tog af Kisten; der fik de 2 R ud af, og den Mark, som Anders Jepsen fik, var en Part af de Penge, Anders satte under Jens Jepsen Byfogeds Brostøen for hans Dør, som var ved Pas 28 ß eller noget mere.

Item sagde Nasmus Nielsen, at Anders Jepsen havde bekiendt for ham, at han stjal nogle Penge fra en Kuri hos Mads Landsknechts paa Rugeholmen her i Helsingør.

Derom bekiendte Anders Jepsen saaledes, at nu i Winter var han en Tid lang der i Helsingør, og hos Nasmus Maffers laae han til Herbergs, og her var en stor Dreng med ham, som var hans Staldbroder, ved Navn Jacob, født i Næsens i Fyen (hvilk han sagde nu at findes hos Maffersens i Kbhvn.). De gif nu til Mads Landsknechts og fik der Mad og Øl; og en Nat laae der en Karl hos Mads Landsknechts, som han meente at være en Skrifer, dog vidste han ikke tilvisse hvad han var for Een, og den havde der hos sig en Skiege, som han laae hos om Matten; og der gif hans Staldbroder, samme Jacob, ind til Sengen, som

den fremmede Karl og Konen*) laae om Matten, og tog Karlens Taske med Penge, der var udi; og der var og en Signetring i Tasken. Der tog Jacob Pengene af, og sagde Anders, at Jacob gav ham en graa Kiortel og et Par Skoe, hvilket han sagde han tog siden fra ham igien; ingen af Pengene sagde han sig at have faaet.

Item sagde han og, at samme Jacob laae hos den Skoige, som laae hos Karlen, der mistede Pengene, og Jacob gav hende med derudaf.

Item sagde og Anders Jepsen, at Mads Landsknegt og hans Kvinde Else Kiinthis vidste det vel, at han og Jacob tog samme Penge fra Karlen, og de fik deraf 10½ R.

Item sagde han, at Else Kiinthis kiopte et Lagen og et Par Sølvknapper af Jacob, som han havde staalet.

Sagde Anders og, at Kvinden, som laae hos Karlen om Matten, der han mistede Pengene, hun havde været her paa Naadhuset.

Item han sagde, at Masmus Nielsen haver bestaaet for ham, hvorledes han har staaet Hul paa et Kramfad i Kbhvn, og raft der ind med sin Haand, og udtog Fyr-Nor og andet Guds hvad der var inde.

Item bekiendte Anders Jepsen og Masmus Nielsen, at der havde været i Følge, i Naad og Gierning med dem tilforn disse Efterstrevne Muf*) . . . . . og hans Broder Anders, Jens Biborg, Hans Koch, Mikel, Mads Kalkedreng, Jørgen Lange, Stamme Masmus, hvilke samme ikke have noget vist Tilhold nogetsteds, men ere altid ude om deres Snapperie.

Item den 3die Dreng Anders Symensen, født i Kbhvn, bekiendte saaledes, at han og Masmus Nielsen og Anders Jepsen bleve hudslidte „hudslidne“ i Kbhvn nu for 14 Dage siden. Saa gif de alle, og hans Broder Hans med dem, derfra og til Frederiksberg og siden til Plegilt; der, sagde han, at Anders Jepsen brød Døren op, og der de kom ind, stal Anders Jepsen en Dre under Laaget paa Kisten, og Anders Symensen sagde, at han

*) Ordet bruges maastee her, som hos Almuen i en stor Deel af Evertige (nemlig om et ukjendt, løslagtigt Dvindsfolk.)

**) Pladsen staaer aaben.

løftede med en Haand ved den ene Ende paa Baa;et, saa slap det op; der tog de 4 R Dansk ud af, og hver af dem fik sin Mark, men Sølvbæltet sagde han at Anders Jepsen tog af Kisten og stoppede det i en liden Sæk i sin „Bugre“; siden trættedes de om, hvilken der skulde bære det, og Anders Jepsen bad Anders Szymensen bære Bæltet til Dag, siden vilde han bære det. — Anders Jepsen sagde, at Anders Szymensen vilde fare til Moskø og sælge Bæltet. — Anders Szymensen sagde og svarede, at Anders Jepsen begjærede at ville fare over til Malmø, og der sælge det til en Guldsmed, som hedder Mads; han havde kiøbtflaaet med ham tilforn om et Sølvbælte og en Sølvstee. Item siden bekiendte Anders Szymensen, at han og Masmus brød Døren op, og hver havde sin Bogtkiæp.

Item den 4de Dreng Hans Szymensen, Anders Szymensens Broder, bekiendte saaledes, at Anders Jepsen og Masmus Nielsen havde stiaalet en Sølvstee paa Landsbyen og vare komne med hende til Kbhvn, og der kom de i Færd med hans Broder, forⁿ Anders Szymensen, saa han kom i Klammer for Skeen med dem; de 3 flode Huden af hverandre selv indbyrdes. Siden fulgtes han med dem af Byen, og var i Følge med dem til Plegilt; der, sagde han, at hans Broder Anders Szymensen brød Døren op, men Hans Szymensen tog selv Bæltet op af Kisten, og Anders Jepsen beed Spængerne af Remmen og lagde dem i en Pung, men Remmen kastede han ud mod et Gierde. Siden havde de alle været om at grave Bæltetsløvet i Jorden, førend nogen af dem blev paa-greben; hvilket de maatte selv udvise, og det blev igien optaget og overantvordet til ærlig, velbyrdig Mand Mads Skegl paa Krogen.

Item om *Andendagen*, nærværende forne B: R: og B: *), da er forne Anders Jepsen i Nette igjen kommet. Samme Tid var tilstede Masmus Nackers Hustru Marine, bekiendte, at hun kiøbte af Anders Jepsen 2 Sølvknapper, vare giorte i Skaansk Mark, og gav derfor 8 Album; samme Knapper solgte hun Kyud Guldsmed her i Byen for 4 R .

Item bekiendte Anders Jepsen, at han stjal her i Byen en Kobbergryde, som stod sat ved Ilden hos en Mand med nogen

*) Vergemestere, Raadmænd og Byfoged.

Fist i at sydes, og den var hjem til Makkereen Masmus og satte Gryden om Matten ved Hovedgierdet af hans Seng. Om Morgen var Masmus Malker Gryden til Jens Jepsens Byfogden (som Jens Jensen selv bekiendte), og rette Giermand fik den igien. Item sagde og Anders Jepsen samme Tid, at Anders Symensen, som nu sad i Kielderen fangen, har været her i Byen hos B. Sander Levells, og havde taget 3 Solvsteer; og som han skulde gaaet ud af Doren med dem, blev han hæftet, saa de bleve tagne fra ham.

Item samme Tid var og tilstede Masmus Malker og Else Kiinthis. Da sagde Masmus, at den Tid Anders Jepsen var greben og blev ledt i Byen, hørte han Else Kiinthis sige: Der gaaer den, jeg fik de 4 Daler af, udaf de Penge, han stjal. Og det sagde Makkereen, han vilde bevise hende over.

Item den 25 Dag Mai, nærværendes B. Henrik Monsen og Hans Pouelsen, Anders Søren, Jacob Hansen, Masmus Hansen,*). . . . . Morten Peersøn, Jørgen Wiig Naads-mænd, Jens Jepsen, Byfoged, med menige Borgere og Almue, da havde for^m Masmus Nielsen Sagvolder ladet indlede og i Nette føre for^m 4 Drengene paa Mettere Tinget her i Helsingør, og var begierendes Dom og Ret over dem for deres Gjerninger. Da tilspurgtes Sagvolderen, hvad heller han var begierendes deres Liv, eller og at lade tilbørligen straffe dem, dog saa at de beholdt Livet: hvortil han svarede, at han ikke vilde lade dem anderledes straffe, saa de skulde beholde Livet, men sagde, han vilde have Dom over dem og lade dem hænge.

Samme Tid var megen Almue forsamlet, og deriblandt var mange Udlændiske af adskillige Stæder, hvilke beklagede**), ikke at kunne forsvares at tage sliige unyndige Born af Dage; derfor gjorde de Bøn for dem, og Menigmand var begierendes, at Sagvolderen vilde for Guds Skyld unde dem at straffes og beholde deres Liv.

Da efter lang Beraadelse haver han sig saa betænkt, at, maatte han faae beskrevet af Tinget, hvorledes Sagen er gaaet, vilde han for Guds og Menigmands Bøns Skyld unde dem deres

*) Her er en Mads ladet aaben.

**) Her maa tillægges „og meente“, „og sagde“, eller deslige.

Liv; dog vilde han de skulde have Tyve-Straf. Hvilket ogsaa skeet er, saa at de 2 Dreng, som var Anders Symensen og Anders Jespen, de have, hver af dem, mistet 1 Dre. Den 3die Dreng, som var Hans Symensen, ham bad velbyrdig Mand Mads Skeyl, Befalingsmand paa Krogen, los uden al Straf; dog skal han være forpligtet disse Villkaar: først at tiene Kongl. Majest. af Danmark saa længe han lever, og samme Tieneste aldrig at undvige; desligeste ikke heller at lade sig finde i nogen Utroskab eller anden Uhorlighed efter denne Dag, under et Hængende; hvilket han selv forpligtede sig og samtykte. Item den 4de Dreng Niasmus Nielsen, født i Aarhus, den bad Henrik Moensen los, saa han mistede ikke uden Huden; saa skal han med de 2, som mistede Dret, forsværge Siællands Land, aldrig at komme hid mere.

Item var for^{ne} Niasmus Nielsen Sagvolder begierendes, at han maatte faae bestrevet samme Drenges Villkaar, at de vare smaa og umyndige, og Menigmand gjorde Bøn for dem, og hvorledes han var adskilt med dem; og der bleve udtagne disse 12 Borgere i et Tingsvidne

Ole Fellefen, Albret Kræmmer, Jens Nielsen,
Niels Jensen, Albret Skræder, M. Henrik,
Kaspar Hansen, Johan Busser, Bent Fisker,
Hans Friis, Thorluf Bagge, Søren Tyde.

Begierede og Mads Skeyl bestrevert Hans Symensens Forpligtelse af disse forskrevne Mænd, og findes incopieret i Tænkebogen.

Item tilspurgte Sagvolderen, om han maatte nu annamme sit Gods igien, som for^{ne} Dreng havde stiaalet, efterdi han havde ladet dem straffe, og var begierendes at faae en skreven Dom derpaa; og efterdi han havde forfulgt dem, saa de havde staaet deres Straf efter hans eget Noie og Tykke, da sagde B. N. og B. ham sine Koster til etc.; findes videre i Copie-Bogen indskrevet.

2) En mystisk Begravelse i Folland, A. 1580.

De efterfølgende tvende Breve angaae en besynderlig mystisk Sag, om hvilken der alt tilforn høves nogen, skiondt ikke tilstrækkelig Underretning. Vel meddele disse Breve ikke nogen betydelig Oplysning i Sagen; men da de dog indeholde nogle Noticer samme angaaende, kunne de vel fortjene at kundgjøres. I Begyndelsen nemlig af Aaret 1580 foregav en Datter af Mogens Eriffsen (Normand) til Bramslykke en Sygdom, der snart efter sagdes at have gjort Ende paa hendes Liv, hvornæst en Begravelse fandt Sted i Musse Kirke i Folland. Strax derpaa rygtedes det imidlertid, at den formeentlig Afdøde ikke var død og begravet, og at det Hele havde været et Paasund og Begravelsen falsk. Efter Befaling af Lehnsmanden Hack Ulfstand, paa Kongens Vegne, foretoges af fire Præster og Provster i Folland den 19 Mai 1580, en Synsforretning i Overværelse af Herredsfogden i Musse Herred samt syv Dannemænd. Ifølge denne Forretning, som findes indført i Nye Danske Magazin 4de Bind, S. 158—160, befandtes det, at Graven og Liigkisten, i hvilken Mogens Eriffsens Datter sagdes at være begravet, ikke havde været aabnet og igjen lukket, siden Kisten først var bleven nedsat i Jorden; Alt for saa vidt man kunde rettest see og hende. I Kisten fandtes intet Liig eller noget andet, uden to Langhalmes Klæve, Kalk og Jord, med nogle Malurter, hvorhos Kisten ikke heller — hvad der ogsaa skulde undersøges — fandtes blodig nogensteds, hverken udenpaa eller indeni. Sognepræsten, Hr. Hans Lauritzen, erklærede paa Spørgsmaal derom, „paa sin hoieste Eed og Præsteembede,“ at han havde begravet samme Kiste paa samme Sted, hvor den nu blev optaget, med i „Ordinangen“ foreskrevne Ceremonier, og at velbyrdige Mæg Eriffsen til Sæddinge*) med sin Frue, samt Marine Eriffsdatter, som var paa Bramslykke-Gaard, med Gaardens Folk og megen Almue af begge Sogne, vare nærværende ved Begravelsen, men ellers ingen Adelige eller Borgerfolk; hvorhos han paaftod, at dette Bedrageri havde været ham aldeles ubekendt. Mogens

*) Formodentlig en Slægtning.

Eriffen og hans Frue, der ogsaa vare tilstede ved Forretningen, bevidnede ligeledes, efter Henvendelse til dem af Ridesogeden i Naleholmsleien paa Haak Alfstands Vegne, med oprakte Fingre ved deres høieste Eed: at de ikke vare i Landet (Provindsen) paa hiin Tid; at de ikke heller havde været med i Raad eller Gierning i den ommeldte „ugudelige Handel“; hvorhos de tillige beraabte dem paa Haak Alfstands egen Kundskab om deres Ufkyldighed, og beklagede dem paa det høieste over al deres Datters Ulydighed, osv. Endelig tilkiendegav den ovenberorte Ridesoged paa Lehnsmændens Vegne, at denne var kommen i Forfaring om, at den ovennævnte Marine Eriffsdatter skulde have været med i Raad og Gierning ved Forbrydelsen, og han begierede derfor paa Lehnsmændens Vegne af Mogens Eriffen, at hun maatte holdes tilstede og lide og undgielde hvad ret kunde være. — Efter den paa det ovenansførte Sted i Nye Danske Magazin tillige fremsatte Gisning, har Mogens Eriffens Datter maaffee havt en Kiærligheds-Forstaaelse med Mogen, og i Forældrenes Fraværelse ved opdigtet Sygdom og Død, og derefter anstillet Begravelse, fundet Leilighed til at flygte, hvorom dog intet videre var bekiendt. De to Kongebreve, som her meddeles, vise deels den Flygtedes Døbenavn, og hvor hun først begav sig hen efterat hun var undflyet; ligesom de og tildeels oplyse, hvorvidt Rhodes Udsagn i hans Samling til Hollands og Falters Historie, S. 495, at Sagen blev neddyset, kan antages at forholde sig rigtig.

---

6 Mai 1581.

Sack Wiffstand fick Bress, Metthe Peder Mortthenßens aff Nasskouff anrørendis, ut sequitur.

Frederich etc.

Wor Gunst tilifornn. Wiid, at thenne Bressuifferske, Metthe Peder Mortthenßis aff Nasskouff, haffr vnderdanig^e for Oss ladett berettthe, huorledes att, epthersom hindis Hoffbonde och hunn er tilfsickett att holde Herberger wdj for^{ne} wor Kiopstet Nasskouff, skäll thennd Sophj Mogenss Datter, Mogenss Eriffenns Datter, epther

hunn hafde anrett thennd wchristelig whertig Begiengelse, werrett kommenn tiill thennum, giffuitt siig wd for enn Skredders Hustru aff Kiøpnehaffu, och kallitt siig Margrette Hans Datter, och vnder thet Naaffu och Skinn liggett thuende Netter wdj theris Hus, thet offuer for^{ne} hendis Høghbonde och hunn erre kommenn wdj Wijs-thencke, som the skulle haffue wist aff hindis Willkor och thennd wchristelige Begræffuelße, hunn anrett haffuer, och the therfore, saawell som andre flere, aff thig epther wor Befalling er tiiltthallett, och aff Borgemeistere och Raadmend wdj for^{ne} Naaskouff dømppt wdj wor Naade och Bnaade: huorudiindenn hunn for^{ne} hendis Høghbonde och siig paa thet hogiste wndskyller, att the icke haffue wist thet hennde att werre, eller nogenn Deel om for^{ne} Begiengelse, eller anden henndis Leylighed, emnd mindre att the ther wdj skulle wdj nogre Naade haffue werritt mett hinnde i Naad eller Daad: begierendes therfore wonderdanigt, att Wij thenum ther wdindenn wille haffue wndskylliget, och for^{ne} Tiiltthalle naadig epthergiffue. Tha epther att (the) thennum paa thet hogiste wndskylle, ther wdj att werre wskyllige, icke haffue wist thet hinnde at haffue werritt, eller aff nogenn hinndis Bedriffitt, erre Wij wdj saa Naade och met sliig Bescheedtt och Willkor met thennum tiillfridg, att the huer wdj theris Segneprestis och theris Borgermestere och Raadmentz Offuerwerelße wed theris hogiste Ged skulle sueræe, att the icke haffde werritt wdj Naad eller Daadtt met hinde eller nogenn om thennd wchristelig Begiengelse, hunn anrett haffde, och icke wist thet hinde att werre, eller huad hunn bedressuitt och anrett haffde, ther the hinde wdj thieris Hus haffde herberget, og therfra befordritt. Ther som the nu for^{ne} Ged giere wille, erre Wij naadigst tiillfridg och bede Thig och wille, att Thu, epther Thu paa wore Begnne sliig Gedtt aff thennum thagett haffuer, lader thennum for for^{ne} Sag bliffue quitt, frij och wiiltthallett. Her epther Thu Thig haffuer att rette. Ther met etc. Act. Kollinghuus thend vj Dag Maj Mar etc. MDLxxxj.

27 Mai 1581.

Sack Wißstand fick Bress, nogen Mogen Erichßenns
Thienner anrørendis, ut sequitur.

Frederich etc.

Wor Günst tiilforrn. Wiid, att Mogens Erichßenns Thiennere,
som haffue grassuitt thennd Graff tiill thennd wehrstelig Begien-
gelße, for^{re} Mogens Erichßenns Datt^r haff^r ladett begaa, och
ringtt Klockerne, och thefore aff Thig paa wore Beginne och ept^{er}
wor Befalling er tiill thallitt och forfuldtt, haffue uunderdanigst D^{ig}
ladett besøge, wadskyllendis thenum paa thet hogiste, wed theris
Siell Salighed och Himmerigspartt, att the aldelis intbet haffue
wiist om thennd Suig och wehrstelig Handell, som haffuer weritt
wader samme Begengelße: begierendis thefore, Wij naadigt for^{re}
Sag och Thiltthalle met thenum wille om drage och ept^{er}giff^r;
tha haffue Wij naadigt esttergiffuit thennom samme Sag. Thi
bede Wij Thig och wille, att, naar the Thig mett thette wortt
Bress besøge, Thu tha thenum for for^{re} Sag lader bliffue frij
och forskonnitt, och icke ydermere thenum thefore tiiltthaller wdj
naagre Waade. Ther met etc. Actum Frederichsborg thennd 27
Dag Maij Anno MDLxxxj. (Hvenske Tegn l. 321 b. 322 b.).

3) Opførelsen af en Daarekiste i Helsingør 1583.

I Aaret 1583 blev en ny Daarekiste*) opbygget i Helsingør.
Rammer-Regnskabet for bemeldte Aar viser hvilke Materialier
m. v. dertil medgif, og deraf vil igien nogenlunde kunne sluttes,
af hvilken Størrelse og Bestaaffenhed denne „Kiste“ maa have
været.

4 Ottealens Stolper til Fodtræ;
6 ottealens Stolper (Fyrrestolpe);

*) Det er dog uvis, om der forhen var nogen særegen Daarekiste i Hel-
singør. Jfr. Danske Magazin: 3die Række, II. S. 213. Anm. 3.

$\frac{1}{2}$ Tylt Rester;
 13 Fyrre-Sparrer;
 19 Lægter;
 1 Ege-Dele til Dorene;
 250 Braglinge til Loftet og Dorene;
 Oluf Tommermand, selv fierde, for at sammenhugge Huset
 $11\frac{1}{2}$ R ;
 100 Tagstene;
 36 Læs Brosand, 4 Læs Muursand;
 For at age 7 Læs Tommer (formodentlig det ovenan-
 forte Tommer);
 For at age 7 Læs gammelt Tommer, som "var det
 gamle Stokhuus";
 For at hente 1 Tylt Deleer fra Raadhuset, som der blev
 tilovers;
 6 Læs stor Kamp (Kampestene) at hente;
 9 ditto;
 1 Sæt Mos at stoppe med;
 200 smaa Muursteen;
 5 Tonder Kalk;
 Rasmus Muurmester selv anden 3 Dages Arbeide;
 En Kalkflager i 3 Dage.
 Doren besloges med Hængsler.
 En Hængelaas for Doren.

Af et andet Sted i Regnskabet sees, at endeel af de der anførte
 10 Tylter Deleer ere brugte til Daarekisten.

Jeg skal herved kun gjøre opmærksom paa, at Bygningen uden-
 tvivl maa være opført af Tommer, med Underlag af Kampesteen.
 Det lille Antal Muursteen viser, at Muurværket maa have været af
 ringere Bestaaffenhed, ligesom ogsaa Muurmesteren kun var "selv
 anden" ved Arbeidet i 3 Dage; medens Tommermanden brugte tre
 Medhjelpere "til at sammenhugge Huset". Det forholdsviis større
 Quantum Kalk og Muursand, der sees at være brugt, har man
 formodentlig tillige anvendt ved Fastgjorelsen af Kampestenene i

Ydersiden; thi dertil synes en eneste Sax Mos at have været vel lidet. Flere Omstændigheder, hvoriblandt især det ringe Tal Tagsteen, der er opført paa Fortegnelsen, tyder paa, at "Kisten" maa have været af ubetydeligt Omfang, og formodentlig kun have indeholdt eet Buur; hvorhos det ikke er umærkeligt, at der aldeles ikke er Tale om noget som helst Inventarium. Naturligviis har Hensigten med den hele Anstalt paa ingen Maade været den Affindiges Helbredelse eller Hielp, men kun at sikkre Andre for mulig Skade og Bold fra hans Side. Saaledes sees ogsaa den Affindige oftere i de hellsingørste Rets-Protocoller meer eller mindre at være behandlet som en Forbryder; paa samme Maade omtrent som t. Ex. den, der havde øvet Røbdærge, dog maatte give Bøder. Men endnu ned til langt senere Tider synes Menneskelighedens Fordringer i hiin Henseende mange Steder kun lidet eller aldeles ikke paaagtede. Man læser f. Ex. i Folkebladet for 18de October 1844, hvorledes blandt andet i Aalborg endnu for faa Aar siden ogsaa, foruden nogle nyere, lidt rummeligere, men lave og nøgne Opholdssteder, i det mindste eet af de ældre Bure endnu var i Brug, der fik sit eneste Lys fra et Gitter i Døren, hvilket endog kunde tillukkes med en Luge, saa at Cellen blev ganske mørk.
